

Layihənin istiqaməti: Azərbaycanın dövlətçilik tarixinin, milli adət-ənənələrinin, elm və mədəniyyətinin təbliği

№ 4 (2038) 8 fevral 2020-ci il

"Gənclər tariximizi bilməlidir".

i.Əliyev

Sumqayıt şəhərinin 70 ilində möhtərəm prezidentimiz cənab İlham Əliyev sumqayıtlılar qarşısında dərin məzmunlu çıxış etdi, bütün sahələri-Sumqayıtda gedən abadlıq-quruculuq işlərini, təhsili, səhiyyəni, şəhərin sənaye müəssisələrini elə gözəl təhlil etdi ki, dinləyənlər heyran oldu. Cənab prezident 1988-ci ildə

əl-qol açma bilməzdilər, bu hadisələr baş verməzdi. Onlar Heydər Əliyev şəxsiyyətindən, siyasətindən qorxurdular".Ermənilər arasında separatizm közertisi həmişə olmuşdur.

1905,1918-1920,1945-1953 hadisələri və s.Lakin Sovet dövründə dövlət tərəfindən repressiyalar qorxusu olduğuna görə heç kəs səsini çıxara bilmirdi.Ona görə də biz 1987-ci ilə qədər ermənilərlə çox mehriban qonşular kimi yaşayırdıq.Bir yerdə yeyir-içir

yılların yanına.

Erməni ziyalılarının nümayəndələri və erməni siyasətçiləri separatizmin başlamasına məhz M.Qorbaçovun başçılıq etdiyi komanda hakimiyyətə gələndə çox şey dəyişdi.Hakim komandada müşavirlərin çoxu ermənilər oldu.Millətçi əhval-ruhiyyəli müxtəlif erməni xadimləri rəhbərlik tərəfindən əzizləndi.Bu əzizlənmə Ermənistanı və Azərbaycan SSRİ-nin DQMV-də ermənilərin əl-qolunu açdı.

1987-ci ildə ermənilər Stepanakertdə (Xankəndi) DQI-

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ PREZİDENTİ YANINDA
KÜTLƏVİ İNFORMASIYA VASİTƏLƏRİNİN
İNKİŞAFINA DÖVLƏT DƏSTƏYİ FONDU

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ PREZİDENTİ YANINDA
KÜTLƏVİ İNFORMASIYA VASİTƏLƏRİNİN İNKİŞAFINA DÖVLƏT
DƏSTƏYİ FONDUNUN MALİYYƏ DƏSTƏYİ İLƏ DƏRC OLUNUR

Ümumi Bəşəri Bəla

Sumqayıtda baş verən hadisələri təcrübəli hüquqşünas kimi elə xarakterizə etdi ki, tarixçilər belə çox şey öyrəndilər.

"Tam məsuliyyətlə deyirəm ki, Sumqayıt hadisələrini törədən erməni millətçiləridir, erməni dəstələridir. Biz hamımız yaxşı bilirik ki, on nəfərə yaxın erməni öldürən milliyətçə erməni Qriqoryan və onun quldur dəstəsi idi. Sonra nə baş verdi? İstintaqı Moskvadan gəlmiş qrup aparırdı, yəni, tam ədalətli aparırdı. Verilmiş bütün ifadələr, şahidlərin ifadələri, üzvləşmələr sübut

qonaq gəldik.Biz ziyalılar gənclərimizə ermənilərlə dostluğumuzdan ağız dolusu danışırıdık.M.F Axundzadə ilə X.Alovyanın, Mirzə Cəlillə A.Şirvanzadənin, Sero Xauzadyanla Şamxal əminin və s.dostluğundan həmişə fəxr ilə danışırıdık camaatımız.Bütün toy məclislərimizdə, bayram şənliklərimizdə S.Vurğunun 1930-cu illərdə yazdığı şeirə bəstələnmiş mahnını-"qardaş olub Hayətan-Azərbaycan" mahnısını həvəslə oxuyurduq.Bir-birimizə gediş-gəliş o qədər şirin, səmimi idi

İK(Dağlıq Qarabağ İnqilabı idarəetmə Komitəsi) rus dilində isə (Komitet-Revolusion-moqo Upravleniya Naqorno-qo Karabaxa-Kurunk) adlı gizli təşkilatı yaratdılar.Sovet rejiminin güclü olduğu dövrdə heç bir "KURUNK" barədə söhbət belə ola bilməzdi.

1987-ci ildə gizli qeyri-formal yaradılan "KURUNK" (ermənicə durna deməkdir) təşkilatının azərbaycan dilini təmiz bilən üzvləri Sumqayıt şəhərində erməni talanlarını təşkil etməyə başladılar.

"KURUNK" təşkilatının fəalları Sumqayıtın erməni əhalisindən pul yığır, həmin sakinlərə məsləhət görürdülər ki, onlar özlərinin Əmanət kassalarında olan pullarını çıxarsınlar, varlı sex sahiblərinə isə şəhərdən çıxmağı tövsiyə etmişdilər.

1988-ci il fevralın 19-dan etibarən İrəvanda kütləvi mitinqlər başlanır. Mitinq iştirakçıları "Ermənistanı türklərdən təmizləməli!", "Ermənistan yalnız ermənilər üçündür!" kimi şüarlar irəli sürürdülər. Mitinqlərin üçüncü günü İrəvanda salamat qalmış yeganə məscid binası (XX əsrin əvvəllərində isə şəhərdə 8 məscid olmuşdur) və azərbaycanlı orta məktəbi, C.Cabbarlı adına İrəvan Azərbaycan Dram Teatrının ləvazimatı yandırıldı. İrəvanda bu hadisələrə qarşı etirazını bildiren azərbaycanlıların evlərinə od vurdu.

İrəvanda bütün bunlar törədilən zaman Sumqayıt faciəsi hələ hazırlanırdı. "Sumqayıt qırğınları" proqramının icraçılarından ən fəalın 1959-cu ildə anadan olmuş Eduard Robertoviç Qriqoryan adında

erməninin olması (öldürülən 26 ermənidən 10 nəfəri onun payına düşür), hadisədən 10 gün əvvəl Sumqayıtın bütün əmanət kassalarından ermənilərin öz əmanətlərini kütləvi şəkildə götürmələri, qırğınların videolentə alınması üçün erməni operatorlarının əvvəlcədən hadisələrin planlı şəkildə törədiləcəyi yerlərdə özlərinə xəlvəti çəkiliş mövqeyi seçmələri, iki gündən sonra həmin lentlərin montaj edilib bütün dünyanı dolaşdırılması, "Sumqayıt qurbanları"nın xatirəsini "əbədiləşdirmək" üçün əvvəlcədən hazırlanmış abidənin dərhal Xankəndində qoyulması və bu kimi faktlar sübut edir ki, bütün bunlar erməniləri, eləcə də dünya ictimaiyyətini Azərbaycan xalqına qarşı ayağa qaldırmaq, onun "vəhşi" obrazını yaratmaq məqsədini güdmüşdür. Sumqayıt qırğınlarının fəal təşkilatçılarından erməni Ohanyanın, Samoylov və Pavlovskinin adları isə uzun müddət mətbuatdan gizli saxlanmışdı.

1988-ci il fevralın 27-dən başlayaraq 28-nə keçən gecə Sumqayıt şəhərində baş vermiş iğtişaşlar nəticəsində 32 nəfər ölüb. Onlardan 26-sı erməni, 6-sı isə azərbaycanlı olub. Bu hadisələr də SSRİ Dövlət Təhlükəsizlik Komitəsinin ermənilərin özləri ilə birgə təşkil etdiyi və həyata keçirdiyi ssenarinin tərkib hissəsi idi. Sumqayıtda bu hadisəni təşkil etmək üçün seçilmiş şəxs də erməni - iki dəfə məhkum olunmuş Eduard Qriqoryan idi. Baxmayaraq ki, Sumqayıt hadisələrinin "təşkilatçısı" azərbaycanlı Əhməd Əhmədov güllələnib, amma

şahid ifadələri əsl günahkarın əslində erməni əsilli Eduard Qriqoryan olduğunu sübut edir.

Sumqayıt faciəsi zamanı yüzlərlə azərbaycanlı ailəsinin öz həyatlarını təhlükə qarşısında qoyaraq, erməni qonşularını qəzəblənmiş kütlənin təhlükəsindən xilas etmələri haqqında mətbuatda çox yazılıb.

Sonralar Levon Ter-Petrosyan öz müsahibələrinin birində demişdi: "Sumqayıt hadisələrindən sonra Azərbaycan xalqı şok vəziyyətinə düşmüşdü. əgər ölkə rəhbərliyi bu məqamdan istifadə edib DQMV-nin Ermənistanı birləşdirilməsi haqqında qərar çıxarsaydı Azərbaycan xalqı buna etiraz edə bilməyəcəkdi."

Bu sözlər aydın sübut edir ki, Sumqayıt faciəsi ermənilərə öz separatçılıq aksiyalarını həyata keçirməkdən ötrü lazım olmuşdur. Ermənistanın tanınmış siyasi xadimlərindən Paruyr Ayriqyan da etiraz etirdi ki, Sumqayıt hadisələri Moskva tərəfindən təşkil olunmuşdu.

Bu hadisələrin Moskva tərəfindən törədilməsini SSRİ Dövlət Təhlükəsizlik Komitəsinin o vaxtkı sədri N. Kryuçkov da etiraz etmişdir.

Bakının 30 km-də yerləşən Sumqayıt şəhəri təsadüfən seçilməmişdi. Həmin ərəfədə Ermənistandan zorla çıxarılmış 41 mindən artıq Azərbaycan türklərinin əksəriyyəti məhz Sumqayıtda məskunlaşmışdı və ermənilərin onlara qarşı törətdikləri vəhşiliklərə görə qəzəb içərisində idilər.

(ardı növbəti sayımızda)

etmişdi ki, həmin Qriqoryan erməni xalqının nümayəndələrini qətlə yetirmişdir. Ondan sonra o cəza çəkmək üçün Ermənistanı göndərilir və ancaq orada sərbəst buraxılır. Bax, sual yaranır. On nəfərə yaxın erməni öldürən bir qatili Ermənistan niyə sərbəst buraxır? Ona görə buraxır ki, o, onların tapşırıqlarını icra edirdi.

Əgər Heydər Əliyev vəziyyətdə qalsaydı, ermənilər belə

ki, azərbaycanlı oğlanlar erməni qızlarıyla ailə qururdular.Uşaqları gəlirdi dünyaya.Uşağa ad qoyma problemə çevrilirdi.Ana uşağa Şuren, Ruben, Hayqanis, Vartamuş erməni adı qoymaq istəyirdi.Ata isə Həsən, Hüseyn, Fatma, Tükəzban-azərbaycanlı adı qoymaq arzusunda olurdu. Sonra ara qarışıb məssəb itəndə Marusa Həsəni damın altında tək qoyub uşaqları da götürüb apardı da-

